

Stralsunds Garnison

Vy över Stralsund från Marienkirche. Foto: Internet

Sid. 7-9

i detta nummer

- Julhälsning från Ordförande • Nytt försvarsbeslut, men sen då?
 - Nytt underrättelsehot mot återskapat civilt försvar
 - Medlemmar som lämnat oss under året
- Greve Moltke - inte bara ett päron • Stralsunds Garnison
 - Soldathemmet - en mågsidig plats för soldaterna
 - VIKTIGT! VIKTIGT! VIKTIGT!

BÄSTA LÄSARE,

Jag önskar att jag vore en tomte med möjlighet att till er alla detta år utdela immunitet mot Corona/Covid 19. Tyvärr går det inte att leva upp till denna dröm.

Den pandemi som vi nu upplever påverkar oss alla i mycket stor grad och bidrar naturligtvis till att den vanliga julstämningen mer eller mindre saknas.

Som alla vet har vi inte haft någon verksamhet sedan årsmötet i februari förutom ett mycket reducerat styrelsearbete via mail och någon planering för 2021 är inte gjord. Göran håller i hur årsmötet under februari 2021 kommer att genomföras. Det blir dock ingen samling av det vanliga slaget utan vi får nog sikta in oss på ett möte "per capsulam", vilket innebär att vi måste ta tag i planeringen i mycket god tid. Ytterligare information om detta på annan plats i tidningen.

För många av oss blir julfirandet annorlunda och kanske inte med alla de **nära och kära** vi normalt firar med utan vi måste helt enkelt anpassa oss till situationen så gott det går.

En stor del av oss är 70 + och många är dessutom i riskgrupp så det gäller att följa givna råd och inte chansa "på att det går nog bra".

Julmat hoppas jag dock att alla som ser fram emot får tillgång till i lämplig mängd". När pandemin är över eller minskat i stor omfattning får vi ta igen det, förhoppningsvis december 2021, med "en brakande jullunch" enligt vår gamla tradition som bryts i år.

Jag önskar er alla EN RIKTIGT GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR så gott det nu går.

Var rädda om er !

Nisse

Nytt försvarsbeslut, men sen då?

Den 15 oktober tillkännagav regeringen att man ämnar förelägga en proposition om det framtida Totalförsvaret gällande tiden 2021-2025. I pressmedelande från Försvarsdepartementet kan man således läsa följande:

"Regeringen föreslår i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 en avsevärd förmågeökning inom såväl det militära som civila försvaret. Propositionen innefattar förslag om en ny utökad krigsorganisation med förstärkningar inom samtliga försvarsgrenar och funktioner samt återinrättande av fem regementen och en flygflottilj.

Vidare innebär propositionen omfattande investeringar i omsättningsmateriel och ammunition, förstärkningar av cyberförsvaret och försvarsunderrättelseförmågan samt en fördubbling av grundutbildningsvolymerna. Inom det civila försvaret stärks motståndskraften inom flera viktiga samhällsfunktioner".

Förutom regeringspartierna bygger propositionen också på en överenskommen med stödpartierna Centern och Liberalerna.

Man lyckades således få till en proposition trots att det förberedande arbetet i Försvarsberedningen kantats av motsättningar mellan partierna. Som grund för Försvarsbeslutspropositionen var inledningsvis tanken att Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (inriktning av det civila försvaret) och Värnkraft (inriktning av det militära försvaret) skulle utgöra fundamenta.

Så blev det inte för under innevarande år har regeringen backat främst vad gäller att redovisa de ekonomiska förutsättningarna för tiden efter 2025. Det råder ingen tvekan om att satsningarna i propositionen är betydande, inte minst vad gäller ekonomin. I jämförelse med anslaget till det militära försvaret 2014 och 2025 kommer anslaget ha ökat med 85 %. För att realisera förslagen i förmågor, omsättning av och tillförsel av ny materiel samt uppsättande av nya förband i krigs- och grundorganisationen krävs att man vet vad man kan planera för efter 2025.

En långsiktig ekonomitillförel är grunden för att kunna realisera förslagen i kommande försvarsproposition. Det är som om du bestämmer dig för att bygga ett riktigt stort och bekvämt hus på 250 kvm med bästa parketten, lyxigt kakel i badrummen och pricken på skapelsen är en pool som gör grannarna riktigt avundsjuka. När det kommer till kritan så tar pengarna snabbt slut och parketten måste bytas till korkmatta, kaklet till våtrumstapet och poolen blir en uppblåsbar badbalja som far in till grannen när blåsten tar i. Innan pengarna tröt så köpte du undervattensbelysning till poolen som du får sälja på blocket för att få råd till de sista bitarna av korkmattan. Låt oss hoppas att det inte blir så illa men det kräver en fortsättning grundat på relevanta ekonomiska ramar även efter 2025.

Förhoppningsvis kanske politiken fullföljer det man ämnar sätta igång så att det blir en bra fortsättning även efter 2025.

Vad är det i så fall man måste fullfölja?

Låt oss titta på vad försvarspropositionen mer konkret innehåller. Så här står det i exakta ordalag:

"Av geografiska, beredskaps- och utbildningsskäl föreslår regeringen, som tidigare meddelats, att Försvarsmaktens grundorganisation utökas genom en återetablering av ett antal regementen och flottiljer. De organisationsenheter som återinrättas är Norrlands dragonregementet (K 4) i Arvidsjaur, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Bergslagens

artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn, Dalregementet (I 13) i Falun samt Väster-norrlands regemente (I 21) i Sollefteå med utbildningsdetachement i Östersund".

Jag är säker på att nästan alla i vår förening känner igen orterna som till bara 15-20 år sedan var gamla väl etablerade garnisonsorter med grundmurad militär och civil infrastruktur. I några av kommunerna har faktiskt Försvarsmakten kvar kaserner med nödvändig infrastruktur för att kunna genomföra en etablering utan alltför dyra investeringar. Det är Uppsala (Ärna-fältet), Göteborg (Käringberget) och Arvidsjaur.

I de övriga f.d. garnisonsorterna har mark och byggnader sålts till civila företag eller överlåtits till kommunerna. Utan att ha alla fakta på bordet så kanske man kan nyttja de utbildningsläger som är belägna inte så långt från centralorterna. Det kommer i vilket fall som helst krävas avsevärda ekonomiska tillskott för att bedriva ändamålsenlig utbildning av värnpliktiga och krigsförband.

Att planera för allt detta kräver bra ekonomiska prognoser som intecknar ekonomiska tillskott grundade på politiska beslut. Annars blir det som husbygget jag beskrev tidigare. Men låt oss hoppas. Det får inte bara bli en fingertutt som Tödde sa. (Vi som har erfarenhet och några år på nacken kommer ihåg Mossebacke Monarki och sketchen om kostymen som blev en fingertutt). ■

Text: Olle Schylander
Foto: Agneta Cedervall

Nytt underrättelsehot mot återskapat civilt försvar

Underrättelsehotet och maktutövningen är ännu tätare sammanflätade när det handlar om de samhällsfunktioner som är vitala för ett återskapat civilt försvar. Det är förmodligen ingen överdrift att anta att det är på dessa områden som ett framtida underrättelsehot kan vara mest skadligt och därmed underminera de centrala nationella säkerhetsmålen, skriver Wilhelm Agrell.

Wilhelm Agrell

FOTO INTERNET

Det svenska totalförsvaret byggdes upp under andra världskriget för att kunna hantera det totala krigets påfrestningar på samhället. Detta blev ännu tydligare under det kalla kriget då en insats av massförstörelsevapen skulle kunna leda till en samhällskollaps, där i princip alla vitala samhällsfunktioner slogs ut samtidigt. Svagheter och flaskhalsar var självklara mål för en potentiell angripares underrättelseinhämtning. Samtidigt var det kalla krigets underrättelsehot i hög grad gemensamt för det militära och civila försvaret, vars nyckelfunktion var de gemensamma ledningsorganen och de samgrupperade stabsplatserna.

Ett återskapat totalförsvaret, med samordnade funktioner för militärt och civilt försvar, innebär dock inte att ett framtida underrättelsehot mot de civila delarna kommer att ha samma karaktär eller innebörd som under perioden från det tidiga 1940-talet till de stora nedläggningsbesluten i början av 2000-talet. Detta beror på tre faktorer som är sammanflätade med varandra och inbördes förstärkande.

Ändrad karaktär

För det första är mönstret i konflikter och utnyttjande av maktmedel ett annat idag än under 1900-talet. Det totala kriget har inte försvunnit, också det otänkbara är alltjämt tänkbart, liksom under det kalla krigets kriser.

Men krigföringens transformering har inneburit att det väpnade våldet ändrat karaktär, att det utnyttjas i andra politiska sammanhang och av delvis andra aktörer. Terrorismen har under de gångna två decennierna visat hur denna transformering påverkat och periodvis skakat de västerländska samhällena i grunden.

Medan terrorismen inneburit att icke-statliga aktörer fått en förstärkt våldspotential har statliga aktörer utvecklat maktmedel i gråzonen mellan fred och krig, det som ofta sammanfattas under begreppet hybridkrigföring. Dessa maktmedel riktas inte primärt mot en stats militära förmåga utan mot samhällets motståndsförmåga och funktionalitet på andra områden, det som ett återskapat civilt försvar har till uppgift att skydda. Det civila försvaret utgör inte längre självklart en stödfunktion utan kan i hög grad förväntas vara huvudkomponenten i ett nationellt försvar och en nationell motståndsförmåga.

Detta är i och för sig inte något nytt. Hot, påtryckningar och sabotage har i många sammanhang kunnat utnyttjas för att försvaga en motståndare eller framtvinga eftergifter. Det nya idag är den större sårbarheten i samhället, något som ökar möjligheten för en angripare att nå snabba och avgörande effekter, som dessutom kan vara diffusa och svåra att entydigt härleda till

en specifik fientlig aktör. De angrepp som utfördes med drönare mot saudiska anläggningar för oljeproduktion i september 2019 illustrerar denna potential.

Konfliktmönstren och användningen av maktmedel är alltså en direkt funktion av strukturella samhällsförändringar och de möjligheter dessa öppnat för en angripare. I Sveriges fall handlar dessa förändringar om den sedan 1980-talet allt snabbare digitaliseringen, kopplad till internationalisering och outsourcing av direkt eller indirekt samhällsviktig verksamhet. En angripare kan helt enkelt inte undgå de möjligheter för styrning, störning och förstöring som dessa samhällsförändringar fört med sig.

Samhällsfunktionerna är mål

Av detta följer att främmande underrättelseverksamhet, kopplad till maktutövning mot Sverige, med samma nödvändighet kan förväntas att styras in mot de svenska samhällsfunktioner som i första hand behöver kartläggas och exploateras för att i ett lämpligt sammanhang bli föremål för olika typer av fientlig påverkan. Som med all underrättelseverksamhet kan den till stora delar bedrivas dolt, förutsatt att syftet inte är att utnyttja själva penetrationen för att skada eller demoralisera

sera motparten, till exempel genom att demonstrera skyddslöshet.

Underrättelsehotet och maktutövningen är alltså ännu tätare sammanflätade när det handlar om de samhällsfunktioner som är vitala för ett återskapat civilt försvar. Det är förmodligen ingen överdrift att anta att det är på dessa områden som ett framtida underrättelsehot kan vara som mest skadligt och därmed underminera de centrala nationella säkerhetsmålen.

Allvaret i en sådan förskjutning, från en inriktning på militär förmåga och dess stödfunktioner till samhället materiella och immateriella motståndsförmåga, understryks av den uppluckring som sedan 1990-talet ägt rum i säkerhetskulturen på flera viktiga samhällsområden. En första sådan uppluckring kom med avvecklingen av totalförsvarets olika funktioner, allt från en försvarsmakt inriktad på nationellt försvar till vital infrastruktur för telekommunikationer, IT och kraftförsörjning men också livsmedelsförsörjning samt hälso- och sjukvård.

Exemplet Transportstyrelsen

Den händelse som tydligast demonstrerat de säkerhetsmässiga riskerna med denna förskjutning av tyngdpunkten i

den faktiska, men inte alltid uttryckligen uttalade, nationella säkerheten är den så kallade Transportstyrelseskandalen som avslöjades i media 2017. Transportstyrelsen hade ett par år tidigare inlett extern IT-upphandling. Motivet var ekonomiskt, det gällde att rationalisera verksamheten medan eventuella säkerhetsaspekter inte tillmättes någon större betydelse eller snarare det motsatta.

Transportstyrelsen hade inom sina verksamhetsområden information av högt skyddsvärde, men den dåvarande generaldirektören hade förstått att detta problem bäst hanterades enligt principen att inte väcka den björn som sover och att det därför gällde att tala så litet som möjligt om saken. Resultatet blev att upphandlingen, när den väl genomfördes, inte beaktade dessa aspekter. I stället forcerades den fram utan att normala säkerhetsrutiner följdes och konsulter släpptes in utan föregående säkerhetsklarering.

Transportstyrelseskandalen var ingen isolerad företeelse. Ett antal parallellfall blev uppmärksammade där olämpliga eller ofullständigt granskade personer släpptes in i känslig verksamhet eller där information med högt skyddsvärde förmedlades via oskyddade förbindelser. Till en del kan detta förklaras med att den analoga informa-

tionshanteringens procedurer för att hantera sekretessbelagd information blivit passerade av den digitala utvecklingen. En väletablerad säkerhetskultur hade helt enkelt lösts upp utan att någon ny hade byggts upp och etablerats. En tjänsteman på UD kunde plötsligt skicka hemliga handlingar i en bilaga via hotmail utan att i stunden reflektera över det obefintliga textskyddet.

I fallet Transportstyrelsen framhöll de granskande instanserna i efterhand att ingen skada förmodligen hade skett och ingen obehörig åtkomst kunde styrkas. Detta missar dock den huvudsakliga innebörden av den upplösta säkerhetskulturen. Detta är inte en process som kan förklaras av slarv eller inkompetens. Digitalisering, outsourcing och resultatansvar är utslag av den övergripande strukturella samhällsförändring som förändrar förutsättningarna för civilt försvar och därmed för den nationella säkerheten. De luckor i skyddsbarriärerna som uppstår är just det förhållande som utgör grundförutsättningen för det framtida underrättelsehotet mot dessa domäner. ■

Wilhelm Agrell är professor och ledamot av Kungl. Krigsvetenskapsakademien

Medlemmar som lämnat oss under året

Under året har, utöver Olle Lundbergh, ytterligare två före detta styrelsemedlemmar lämnat oss. I våras gick Bengt Celsing bort. Bengt var under en period 2:e vice ordförande. Bengt var mycket tekniskt intresserad inte minst av flyg och tåg om vilket vi kunde läsa i Trängbulletinen. Han hade också ett stort intresse för energifrågor. Bengt var en flitig resenär till dess en långvarig sjukdom tvingade honom att dra sig tillbaka från aktiv verksamhet.

Jag har också den sorgliga uppgiften att meddela att vår medlem Christer Wicksell har gått bort den 20 oktober i en ålder av 79 år några dagar efter sin födelsedag.

Christer var reservkapten i flottan och naturligtvis intresserad av örlogsverksamhet och även örlogshistoria,

något som kom alla läsare av Trängbulletinen tillgodo i form av ett antal intressanta artiklar. Även Christer var en period 2:e vice ordförande till dess att han också måste lämna befattningen av hälsoskäl.

Christer var tillsammans med hustru Elisabeth aktiva och flitiga resenärer och deltog i många av Trängs resor vilket Christer fortsatte med även efter det att han blivit änklings.

På begravningen hedrades Christer genom deltagande av en representant ur styrelsen.

Vi saknar två trevliga och goda kamrater.

Må de vila i frid.

Nisse Bovin

Greve Moltke - inte bara ett päron

Alla har nog hört historien om hur greve von Moltke den äldre bara skrattade två gånger i sitt liv, den första gången när hans svärmor dog, den andra när han såg Vaxholms fästning.

Den är naturligtvis inte sann, även om generalen von Moltke faktiskt besökte Vaxholms fästning en gång. Bakgrunden till historien är den snabba utvecklingen av artilleriet under senare delen av 1800-talet som gjorde Vaxholms kastell och många andra befästningar omoderna.

Den fästning greve Moltke besökte var den då moderna Oscar-Fredriksborg (uppförd 1870-77) och då han kom med båt från Stockholm direkt till Oscar-Fredriksborg är det tveksamt om greve Moltke någonsin fick se Vaxholms kastell.

Släkten Moltke är en tysk-dansk släkt från Mecklenburg som kan räkna sina anor från 1200-talet.

Greve Helmuth von Moltke d.ä. föddes i oktober 1800 och var son till den danske generallöjtnanten Friedrich

von Moltke. Han fick sin första militära utbildning i danska landkadettkåren i Köpenhamn och blev dansk officer 1818 och även page hos den danske kungen. Han lämnade redan 1822 Danmark och inträdde som officer i ett preussiskt infanteriregemente.

Han var en duglig officer, befordrades och utnämndes år 1833 till officer i generalstaben, vilken han därefter tillhörde under resten av sin karriär.

Under de krig mot Danmark, Österrike och slutligen även mot Frankrike som ledde fram till Tysklands enande under Preussen 1871, var han den ledande strategen och spelade en stor och avgörande roll. Under det sistnämnda kriget erhöll han grevlig status och utnämndes efter segern 1871 till generalfältmarskalk.

Han invaldes redan 1869 som medlem av den Kungliga Svenska Krigsvetenskapsakademien och besökte 1881 Sverige och det är då han enligt skrönan skulle ha skrattat åt Vaxholms fästning.

Ett annat yttrande som tillskrivs greve Moltke d.ä. är hans uttalande om det amerikanska inbördeskriget (1861-65), som han kallade "två beväpnade mobbar som jagade varandra hit och dit i landskapet", ett krig som man inte kunde dra några militära lärdomar av.

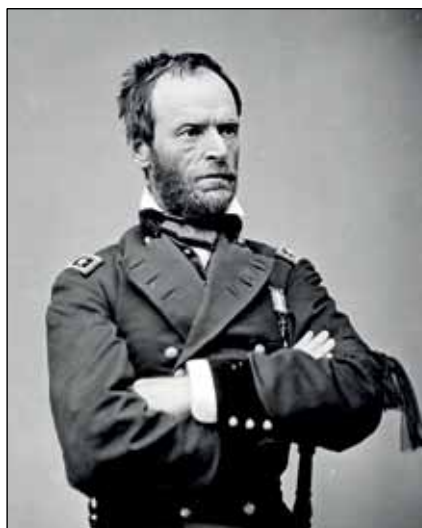
En av den i detta krig segrande Nordsidans mer berömda generaler, William T. Sherman, som 1869 blev högste chefen för USA:s armé, besökte Preussen 1871 och träffade då greve Moltke. Efter hemkomsten till USA frågade en journalist om han passat på att fråga greve Moltke om denne verkligen uttalat sig så. "Nej, svarade Sherman, jag ville inte att han skulle få den uppfattningen att jag är så dum att jag tror att han skulle ha sagt något så idiotiskt".

Som kuriosas kan nämnas att greve Moltke d.ä. är den äldsta människa som fortfarande går att lyssna på. År 1889, två år före sin död, talade han in Shakespeare- och Goethetexter på två ännu bevarade vaxrullar som tillhandahölls av en av Thomas Edisons medhjälpare, A.T. Wangemann.

Päronsorten Greve Moltke är dock inte uppkallad efter generalfältmarskalen, utan efter Adam Wilhelm Moltke, Danmarks förste moderne statsminister som levde under åren 1785-1864. ■

Göran Holmström

General William T. Sherman

FOTO: INTERNET

Greve Helmut von Moltke

FOTO: INTERNET

Kommandantshuset i Stralsund med stadens vapen från den svenska tiden.

Stralsunds Garnison

Regementena till fot och häst

Efter frederna med Brandenburg-Preussen i S:t Germain 1679 och Stockholm 1720 var endast ett litet område av Vorpommern, norr om floden Peene, i svensk ägo. Den nya förvaltningsorten blev Stralsund och till stadens försvar behövdes ett garnisonsregemente.

År 1720 slogs Västgöta- och Upplands femmänningsregementen ihop och ombildades till ett värvat regemente. Regementet fick 1722 namnet Drottningens livregemente till fot. Drottningen, det vill säga Karl XII:s syster Hedvig Eleonora d.y., blev regementets första chef.

Regementet organiserades i två bataljoner med totalt 12 kompanier till en numerär av 1 200 man.

De värvade skulle vara protestanter. Då det kunde vara svårt att värva soldater tilläts efter hand att

varje kompani fick ha 10-12 katoliker. Huvuddelen av officerare och soldater var tyskar, men även svenskar tjänade i regementet.

1749 sattes ytterligare ett värvat regemente upp. Som bruk var vid de värvade förbanden fick det namn efter regementschefen. Regementets första namn blev Spens och dess sista, då Pommern 1815 övergick till Preussen, var Engelbrecht. Det var organiserat som Drottningens livregemente. Två regementen till sattes upp, men 1766 avgick ett av dessa till Sverige och det andra delades upp mellan de två äldre regementena.

Under Pommerska kriget 1757-1762 värvades två husarregementen. Ett av regementena, Svenska husarregementet, stationerades efter kriget i Stralsund, Greifswald och Wolgast. Vid Gustav III:s statsvälvning 1772 kommenderades regementet till Sverige. Husarerna bar 1813 namnet Mörnerska husarerna. Förbandets sista namn var Kronprinsens husarer.

Artilleriet, fortifikationen och flottan

Till stadens och Pommerns försvar fanns behov av artilleri. Under 1700-talet organiserades detta i en artilleribataljon om fyra pjäskompanier och ett tygkompani. Artilleristerna var värvade.

Vid Kungl. Artilleriregementets omorganisation 1794 kom Stralsunds artilleri att tillhöra Wendes artilleriregementes andra bataljon, som något senare fick det prestigefulla namnet Livbataljon. I början av 1800-talet organiserades ett ridande artilleri i Stralsund. En av dess byggnader finns bevarad intill provianthuset på Mühlenstrasse. En stab fanns inrättad för artilleriets ledning och ett läroverk för utbildning av officerare och underofficerare.

Till ett gemensamt tyghus för garnisonen användes Katarinaklostret på Mönchstrasse.

Garnisonens kyrka var Heilig Geist Kirche i Stralsunds hamn.

de fick mindre ansträngande tjänst.

Krigen, fälttågen

Under tyska kriget 1675-1679 erövrades Pommern och Stralsund av Brandenburg och 1715 intogs staden av danska-, sachsiska- och preussiska styrkor.

I dessa krig försvarades de svenska provinserna i Tyskland av tillfälligt värvade förband och av trupper från Sverige och Finland. I Polska tronföljds-kriget 1735, ett tyskt rikskrig, deltog Drottningens livregemente.

Åren 1757-1762 deltog alla fyra fotregementena, artilleriet, husarerna och skärgårdsflottan i Sjuårskriget (1756-1763). Sverige stred då på Österrikes, Frankrikes och Rysslands sida mot England och Preussen. Kriget utkämpades för Sveriges del i Pommern och Preussen.

I detta krig förlorades inga landområden. När Gustaf III 1788 gick i krig mot Ryssland överfördes regementena till Sverige där de försvarade Göteborg mot det danska anfallet från Norge. De överfördes sedan till Finland och stred 1790 ombord på flottan och skärgårdsflottan i Viborgska gatloppet och vid Svensksund, där även Stralsunds artilleribataljon deltog.

Krig utbröt 1805 mellan Napoleon och Sverige. 1807 intog fransmännen Stralsund och de pommerska regementena överfördes till Sverige. 1808 anföll Ryssland Finland. Några enheter ur de pommerska förbanden tjänstgjorde då ombord på örlogsflottan. Större delen av pommarna försvarade Åland sedan Stockholm.

Vid det ryska anfallet 1809 mot svenska sidan av Västerbotten deltog Drottningens livregemente i slagen vid Sävar och Ratan. En kvinna, som var gift med en soldat i Drottningens livregemente, deltog i slagen efter det att hennes man stupat. Hon tog hand om sårade och samlade in ammunition, som hon delade ut till de stridande. Elisa Severinus var hennes namn och hon dekorerades med silvermedaljen "För tapperhet i fält".

Fred slöts med Napoleon 1810 och Pommern återlämnades men 1812 ockuperade Frankrike på nytt Pommern och de två pommerska rege-

→ Försvarsverkens underhåll var viktigt och deras utbyggnad för att möta den fortskridande vapenutvecklingen. Den uppgiften hade Fortifikationsstaten, som utgjordes av en liten skara officerare och underofficerare. Skulle stora arbeten utföras kommenderades arbetskraft ur garnisonen. I Stralsund fanns även ett lantmäteri, som noggrant karterade svenska Pommern.

Sjöstridskrafterna bestod av pommerska eskadern av skärgårdsflottan, som var stationerad i Stralsund och vid Kron Lastadie bastion låg ett varv. De äldsta fartygstyperna var galärer som kom att ersättas av kanonslupar.

Garnisonstjänst

Generalguvernören var under fredstid militärbefälhavare i Pommern. Befälet över Stralsunds garnison hade kommandanten. Hans ämbetsbyggnad finns bevarad vid Alter Markt. Huset uppfördes på 1750-talet där ett tidigare kommandanthus legat.

Vid samtliga förband bedrevs exercis och övningar i fält. Det tekniskt mest avancerade truppslaget, artilleriet, krävde mer av detta än fotregementena och kavalleriet. Det ålåg hela garnisonen att hålla vakt i staden. Högvakten låg vid Alter Markt mitt emot kommandanthuset. Kommenderingar till vakthållning förekom även till andra orter i provinsen.

Utöver vakt var garnisonen ansvarig

för brandtjänst, transporter och arbetskraft på befästningsanläggningarna och officiella byggnader. Till och från var soldaterna icke i tjänst. De försökte då dryga ut sin sold genom hantverk något som stadens gillen och skrän inte uppskattade.

Ett stort problem var inkvarteringen. Kaserner i modern mening uppfördes först efter svenska tiden. Det ålåg borgarna att upplåta rum till soldaterna, så kallade borgläger. Detta var mycket impopulärt och det var oftast urusla kvarter som erbjöds.

Husvärden kunde även vara ansvarig för mathållningen, men ibland fick soldaterna kontanta medel till sitt underhåll. Många soldater var gifta och hade familj. De fick pengar till husrum och fick själva skaffa sitt boende.

Trångboddhet med usla sanitära förhållanden spred sjukdomar och för att få bot mot detta sändes ibland delar av garnisonen till Sverige där de fick spridas ut i garnisonerna i södra Sverige.

Särskilt illa för soldatbarnen. De drev vind för våg på gatorna under dagtid. För att lösa detta problem inrättades på Badenstrasse en uppfostningsanstalt för militärbarn. Det låter skrämmande men det var välment. Barnen fick en plats att gå till och tillbringa dagen och de undervisades där i enkla hantverk.

Äldre och icke fältdugliga soldater skrevs in i Pommerska invalidkåren där

Garnisonens provianthus i Stralsund från svenska tiden. Det lägre huset i förgrunden är f.d. kronbageriet intill den medeltida stadsmuren.

mentena upplöstes. Året därpå landsteg kronprins Karl Johan Bernadotte i Pommern och de två regementena återuppsattes.

Under fälttåget 1813-1814 ingick de i svenska armén. Den mest berömda pommerska insatsen i detta fälttåg var dock Wendes ridande artilleris insats vid Leipzig 1813 under pomraren Carl Friedrich von Cardells befäl.

Garnisonens övergång i preussisk tjänst

År 1815 övergick de två fotregementena i preussisk tjänst och fick namnen "Füsilier-Regiment Nr. 33 u. 34". Traditionerna från svenska tiden bevarades. 1908 blev Sveriges drottning hederschef vid Nr. 34, f.d. Drottningens livregemente till fot. Regimentet fick då namnet "Füsilier Regiment Königin Viktoria von Schweden (Pommersches) Nr. 34".

Regementets traditioner och kamratförening levde kvar till 1980-talet. Under I VK fanns 22 frivilliga svenskar i regimentet. Drottningens livregemente hade sedan 1750 en vacker marsch. Den bygger på en gammal fransk visa. Bellman använde sig av samma melodi i "Stolta stad", Epistel No 33. I dag spelas marschen i Sverige som "Svenska marschen-Drottning Viktorias Präsen-tiermarsch". Den är Försvarsmaktens gemensamma marsch och används vid ceremonier där ÖB framträder. ■

Text: Johan Engström
Foto: Johan Engström, Armémuseum

Referenser

Claësson, Sten (Red.), Kungl. Artilleriet, Svenska artilleriet i Pommern 1720-1815, Militärhistoriska Förlaget, Stockholm 1997.

Herlitz, Carl, Två tyska regementen med svenska traditioner, Meddelande 43-44 Armémuseum 1982-1984.

Markelius, Martin, Gustav III:s Armé, Meddelande 77 Armémuseum, Medströms Bokförlag, Stockholm 2020.

Officer vid Drottningens livregemente till fot 1806

Officer vid Engelbrechtska regimentet (ursprungligen Spens) 1806

Officer vid Wendes artilleriregemente 1806

Officer vid Fortifikationskåren 1806

Soldathemmet

- en mångsidig plats för soldaterna

Soldathemmet i Kungsängen.

Svenska Soldathemsförbundet är en ideell organisation som erbjuder stöd till soldater, veteraner och deras anhöriga. Samtalsstöd för enskild, par eller familjer via en dygnet-runt-öppen telefon samt relationskurser för att förbättra kommunikation och gemenskap. Förbundet medverkar också vid informations- och veteranträffar.

Soldathemmen runt om i landet har ett varierat utbud av aktiviteter, föreläsningar och träffar. Vid ett flertal av landets soldathem serveras även mat på café och/eller restaurang.

Soldathemmen i Sverige är ett antal lokaler i civil regi oftast i anslutning till militära förläggningssorter. Soldathemsföreningarna består ofta av representanter från förbanden, berörd kommun och Svenska kyrkan och/eller andra samfund. Föreningarna är anslutna till Svenska Soldathemsförbundet. Soldathemmens verksamhet riktar sig främst till militär personal, men i flera fall även till civila.

Svenska Soldathemsförbundet har sedan 2008 ett uppdrag från Försvarsmakten att ge professionellt psykosocialt stöd till veteraner och deras anhöriga. Så kallade PREP-kurser erbjuds militär personal och deras respektive inför en utlandsinsats. Stödsamtal och rådgivning, enskilt eller med par och familj, erbjuds soldater, veteraner och anhöriga före, under och efter en utlandsinsats. Vid soldathemmen ordnas informationsträffar och aktiviteter för dessa målgrupper i samband med att det lokala förbandet engageras i internationella insatser.

Hälften av Soldathemmen ligger innanför och den andra hälften utanför garnisonerna. Alla gånger man ska in till

Marianne Kjellberg

Livgardet i Kungsängen passerar man den gula tegelbyggnaden på höger sida alldeles vid värnpliktparkeringen och undrat över hur det ser ut inuti och vilken verksamhet som bedrivs där.

Jag tog kontakt med verksamhetschefen Marianne Kjellberg som glatt ställde upp för ett möte.

Före mötet läste jag på nätet om soldathemmen, och när jag kom dit fick jag rundvandring och en engagerad och lång information om verksamheten. Många av Trängbulletinens läsare har säkert varit där och vet vad som Soldathemmet kan göra för soldaterna, men det kan vara intressant för alla de medlemmar som aldrig varit där att höra lite om begreppet Soldathem och hur det startade.

När jag mötte Marianne öppnade sig en fantastisk historia om hur soldathemmen

uppkom. Helt fascinerad lyssnade jag till idéer som har sitt ursprung redan från 1600-talet.

Det första soldathemmet startade den 21 juni 1877 i Stockholm. Det var förmögna personer på Östermalm som skänkte pengar och man började i en väldigt liten skala med en lokal som var minimal.

Från enkla och anspråkslösa lokaler vid Humlegårdsgatan 1876-1877, Jungfrugatan 1878-1879, Smala Gränd 1879-1891, Linnégatan 1892-1942 och Sörentorp i Solna 1942-1970 till det nuvarande soldathemmet vid Granhammar i Kungsängen 1970.

Soldathemmen bedrivs i extern regi, men har visst bidrag från Försvarsmakten. I landet finns ett tjugotal Soldathem anknutna till olika regementen.

På Soldathemmet i Kungsängen kan man komma för att äta, idka olika fritidsaktiviteter, läsa tidningar, repa med elgitarr, elbas, elpiano, trumset och även sjunga. Det finns ett välsorterat bibliotek som är öppet alla

Konferensrummet på Soldathemmet i Kungsängen.

dagar. Bibliotekarien finns på plats på torsdagar 17.00-20.00. På övriga tider lånar du på egen hand.

Ibland behöver man en samtalspartner, då finns garnisonspastorn och verksamhetschefen till hands. De har båda tystnadsplikt. För de som vill förrätta andakt, enskilt eller i grupp finns en andaktshörna i salongen med piano, Bibel, Koran och judisk bönbok. Vill man ha en enskild andakt kontakter man eller skickar e-post till Soldathemmet för att boka. Det kostar ingenting.

I samband med utlandstjänst fungerar Soldathemmet som en träffpunkt för anhöriga till soldaterna. Soldathemmet genomför tematräffar och träffar riktade till speciella grupper som föräldrar och respektive.

Soldathemmet deltar också på alla anhörigträffar som Försvarsmakten arrangerar, både med information om Soldathemsförbundets professionella stöd till anhöriga och veteraner och med öppet soldathem och barnaktiviteter under träffarna.

Givetvis serveras det också mat på Soldathemmet i Kungsängen. Man kan också boka Soldathemmet och beställa mat till konferenser och evenemang. Marianne hälsar och säger att alla är välkomna. Kanske ta en fikapaus för besökare i stället för att stå och frysa på värnpliktparkering i väntan på någon inför en övning.

Sedan den 28 april 2020 är H.K.H. Kronprinsessan Victoria beskyddare för Svenska soldathemsförbundet. ■

Text o foto: Agneta Cedervall

Viktigt! Viktigt! Viktigt!

Med tanke på den rådande pandemin, som inte visar några tecken på att avklinga, har vi beslutat att genomföra vårt årsmöte

”per capsulam”,

vilket innebär att beslut fattas utan att beslutsfattarna, medlemmarna, möts. Vi kommer därför att, snarast efter nyår, skicka ut alla årsmöteshandlingar, bokslut, verksamhetsberättelse, budgetförslag, revisionsberättelse, valberedningens förslag samt förslag till årsmötesprotokoll med beslut om

- att godkänna verksamhetsberättelsen för år 2020
- att bevilja styrelsen ansvarsfrihet och fastställa resultat- och balansräkningen enligt revisorns förslag, samt att godkänna budgeten för år 2021
- att lämna medlemsavgiften oförändrad och
- att fastställa valberedningens förslag

Den som anser att styrelsen inte skall beviljas ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2020 eller har andra synpunkter på protokollet ombeds senast den 10/2 2021 höra av sig till föreningens ordförande eller sekreterare. Tyvärr kan vi inte behandla några motioner från medlemmarna denna gång, men vi uppmanar alla som har några förslag till vår fortsatta verksamhet, när förhållandena i samhället väl återgått till det mer normala, att höra av sig.

Handlingarna skickas ut via e-post eller, om så behövs med, ordinarie post, endast till de medlemmar som senast den 1/1 2021 anmäler till sekreteraren, helst via e-post, annars telefon, att han/hon så önskar. Detta med tanke på att minimera onödigt arbete och föreningens kostnader.

Det färdiga årsmötesprotokollet kommer att publiceras i Trängbulletinens första nummer 2021.

Nisse Bovin
Ordförande
nisse.bovin45@gmail.com
Tel 0760-40 16 70

Göran Holmström
Sekreterare
gorhol@gmail.com
070-419 67 70

Returadress
TRÄNGBULLETINEN
Stockholms Trängbälsförening
c/o Göran Holmström
Sten Stures väg 1
131 47 NACKA

B PP Sverige, Port Payé

God Jul och
Gott Nytt År

önskar Redaktionen

FOTO: AGNETA CEDERVALL

Redaktionen fram-
för sitt varma tack till
Johan Engström
- Årets flitigaste
skribent

Trängbulletinen

är Stockholms Trängbälsförenings
medlemstidning som kommer ut med
fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare: Nils Bovin
nisse.bovin@comhem.se

Redaktör: Agneta Cedervall
ideoform@outlook.com

I redaktionen ingår: Stig Cedervall,
Ewa Ekström och Göran Holmström

Grafisk formgivning och produktion:
Idé & Form 1942 HB

Tryck: Normy Stockholm AB

Bidrag till tidningen, skickas till ideoform@outlook.com

Redaktören återsänder material om så önskas. Redaktören förbehåller sig rätten att ändra i texter och beskära bilder.

Stockholms Trängbälsförening
informerar sina medlemmar genom hemsida och
brev. Du når oss på
www.forsvarsutbildarna.se/sthlmtrang eller
sthlmtrang@forsvarsutbildarna.se

Nya medlemmar kontakta
medlem.sthlmtrang@forsvarsutbildarna.se

Har du andra frågor angående Trängbäls-
föreningen skicka då e-post till
info.sthlmtrang@forsvarsutbildarna.se

Föreningens PlusGirokonto
25 27 28-1

Trängbulletinen ligger alltid också på vår hem-
sida. Tipsa vänner om de är intresserade av vår
förening att ladda ner tidningen.

Intressanta hemsidor

www.folkochforsvar.se • www.aff.a.se
www.slfk.se • www.hemvarnet.se
• www.fhs.se • www.ftk.nu

**Manusstopp för
Trängbulletinen
nr 1-2021
den 18 februari**

**Påminnelse
Du har väl betalt
årsavgiften för
2020 ?**